

RAAP-NOTITIE 95

**Plangebied Deil-Noordenhoek/
Lingsoever**

Gemeente Geldermalsen

Een inventariserend archeologisch onderzoek

Colofon

Opdrachtgever: Landgoed Noordenhoek B.V.

Project: archeologisch onderzoek plangebied Deil-Noordenhoek (gemeente Geldermalsen)

Titel: Plangebied Deil-Noordenhoek/Lingoeever, gemeente Geldermalsen; een inventariserend archeologisch onderzoek

Status: eindversie

Datum: mei 2002

Auteur: drs. N.M.J.E. Boemaars

Bestandsnaam: L:\Qxpress\notities\2002\GEAP\N095-GEAP.doc

Projectcode: GEAP

Projectleider: drs. E. Heunks

Projectmedewerker: drs. E. Heunks

ARCHIS-waarnemingsnummers: niet van toepassing

Autorisatie:

drs. H.F.A. Haarhuis

ISSN: 0925-6369

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

telefoon: 020-463 4848

Zeeburgerdijk 54

telefax: 020-463 4949

1094 AE Amsterdam

E-mail: raap@raap.nl

Postbus 1347

1000 BH Amsterdam

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2002

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

RAAP Archeologisch Adviesbureau heeft in opdracht van Landgoed Noordenhoek B.V. op 22 maart 2002 een inventariserend archeologisch onderzoek uitgevoerd in verband met geplande ontgrondingswerkzaamheden ten behoeve van natuurontwikkeling in plangebied Deil-Noordenhoek/Lingoever in de gemeente Geldermalsen. Doel van dit onderzoek was het opsporen van eventueel aanwezige archeologische resten en, voorzover mogelijk, een eerste indruk te geven van de kwaliteit (gaafheid en conservering), aard, datering, omvang en diepteligging ervan.

Tijdens het inventariserend archeologisch onderzoek zijn in het plangebied geen archeologische resten aangetroffen. Naar verwachting zal er als gevolg van de geplande ontgrondingswerkzaamheden dan ook geen verstering van archeologische waarden optreden. Derhalve worden geen aanbevelingen gedaan ten aanzien van behoud van archeologische waarden of vervolgonderzoek.

1 Inleiding

1.1 Kader en doelstelling

In opdracht van Landgoed Noordenhoek B.V. heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau op 22 maart 2002 een inventariserend archeologisch onderzoek uitgevoerd in verband met geplande ontgrondingswerkzaamheden ten behoeve van natuurontwikkeling in plangebied Deil-Noordenhoek/Lingoeever in de gemeente Geldermalsen. Het inventariserend archeologisch onderzoek diende te worden uitgevoerd omdat realisatie van de plannen zou kunnen leiden tot aantasting of vernietiging van mogelijk aanwezige archeologische resten. Doel van onderhavig onderzoek is het opsporen van deze resten en (indien mogelijk) een eerste indruk geven van de kwaliteit (gaafheid en conservering), aard, datering, omvang en diepteligging ervan.

1.2 Onderzoeksgebied en archeologische verwachting

Het plangebied ligt direct ten noorden van de bebouwde kom van Deil op de oostelijke oever van de Linge. Het gebied staat afgebeeld op kaartblad 39C van de topografische kaart van Nederland (schaal 1:25.000); de centrumcoördinaat is 145.050/433.500. Het perceel staat kadastraal bekend onder gemeente Geldermalsen, sectie I, nummer 359. Ten tijde van het onderzoek was het plangebied in gebruik als grasland. Voor het plangebied geldt een middelmatige tot hoge archeologische verwachting voor nederzettingsterreinen uit de Romeinse tijd tot en met de Late Middeleeuwen (zie § 2.2).

1.3 Onderzoekopzet en richtlijnen

Onderhavig onderzoek bestond uit een bureauonderzoek en een veldonderzoek. Het veldonderzoek is beperkt gebleven tot een karterend booronderzoek.

Het inventariserend archeologisch onderzoek is uitgevoerd volgens de hiervoor geldende normen en richtlijnen die zijn vastgelegd in het *Handboek ROB-specificaties* (Brinkkemper e.a., 1998) en (voorzover mogelijk) conform de *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie* (Vorbereidingscommissie Kwaliteitszorg Archeologie, 2001). Zie tabel 1 voor de dateringen van de in deze notitie genoemde archeologische perioden.

2 Bureauonderzoek

2.1 Methode

Voorafgaand aan het veldonderzoek is een bureauonderzoek uitgevoerd om na te gaan of er reeds archeologische vondsten uit het plangebied geregistreerd staan en om ten behoeve van het veldwerk de landschappelijke (geologische en bodemkundige) kenmerken alsmede de gespecificeerde archeologische verwachting te bepalen. In het kader van het bureauonderzoek zijn verschillende bronnen geraadpleegd (zie literatuurlijst).

Om inzicht te krijgen in het voorkomen van archeologische vindplaatsen in of nabij het plangebied is het ARCHEologisch Informatie Systeem (ARCHIS) van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) geraadpleegd.

2.2 Resultaten

Geologie en geomorfologie

De Linge maakt deel uit van het afwateringssysteem van de Waalstroomgordel. Dit betreft een relatief jonge stroomgordel van het Rijnstelsel, die pas vanaf het Subatlanticum (1100 voor Chr.) tot ontwikkeling kwam (Verbraeck, 1984; Berendsen & Stouthamer, 2001). Het ging aanvankelijk om een onbeduidende, smalle en bochtige stroomgordel met vanaf Tiel een hoofdafvoer via de Linge. Vanaf de Laat Romeinse tijd/Vroege Middeleeuwen kreeg de Waal echter een geheel ander karakter en ontwikkelde zich in korte tijd tot de hoofdafvoer van het gehele Rijnstelsel. De Waalloop westelijk van Tiel dateert geheel uit de Laat Romeinse tijd en later (Berendsen, 1986). De activiteit van deze benedenloop nam in de loop van de Vroege Middeleeuwen toe ten koste van de Linge-stroomgordel. Rond 1300 na Chr. werd de reeds sterk verzande Linge bij Tiel afgedamd (Heunks & Odé, 1998).

De ondergrond in het plangebied bestaat uit oeverafzettingen op geulafzettingen (Verbraeck, 1984). Op de geomorfologische kaart staat het plangebied aangegeven als een geul van een meanderend afwateringsselsel (RGD/Stiboka, 1986: code 2R11).

Uit de bronnen valt niet op te maken of het plangebied zich in de restgeul van de Linge bevindt dan wel op de oostelijke oever daarvan.

Bodem

De bodem in het plangebied bestaat in het noordoostelijke deel uit kalkhoudende poldervaaggronden (zavel). De bodem in de rest van het plangebied bestaat uit uiterwaardgronden van de Linge. Beide hebben een grondwatertrap IV (Stichting voor Bodemkartering, 1973: codes Rn52A en ALu). Grote delen van de uiterwaardgronden van de Linge zijn in het verleden afgegraven ten behoeve van de baksteenindustrie. Dit geldt ook voor de gronden die grenzen aan het plangebied.

Archeologie

In ARCHIS staan geen archeologische vindplaatsen uit het plangebied geregistreerd. De dichtstbijzijnde vindplaatsen bevinden zich op de westelijke oever van de Linge. Het betreft onder andere een omgracht terrein (zgn. *moated site*; ARCHIS-waarnemingsnummer 25062) circa 200 m ten zuidwesten van het Landgoed Noordenhoek. Daarnaast zijn ten westen van de dorpskern van Deil enige vondsten uit de Late Middeleeuwen aangetroffen die in verband worden gebracht met het voormalige kasteelterrein Rijnestein (ARCHIS-waarnemingsnummer 7307).

Archeologische verwachting

Op grond van de aanwezigheid en ouderdom van de bedding- en oeverafzettingen van de Linge-stroomgordel gold bij aanvang van het veldonderzoek voor het plangebied een middelmatige tot hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de Romeinse tijd tot en met de Late Middeleeuwen. Van vergelijkbare landschappen elders in het rivierengebied is bekend dat nederzettingen behalve op de hoogst gelegen zandige beddingafzettingen, tevens kunnen voorkomen in de nabijgelegen zones met (ongefundeerde) oeverafzettingen.

3 Veldonderzoek

3.1 Methode

Tijdens het veldonderzoek zijn twaalf boringen verricht in één raai. De boringen zijn gezet op een onderlinge afstand van 50 m. Daarbij is telkens tien meter in oostelijke dan wel westelijke richting van de raai afgeweken om de boringen zodoende gelijkmatig over het gebied te verdelen (zie figuur 1). De gehanteerde methode wordt geschikt geacht voor het opsporen van de meeste in dit gebied te verwachten nederzettingsterreinen uit de periode Romeinse tijd tot en met Late Middeleeuwen. De methode is niet geschikt om graven, verkavelingspatronen en andere zeer lokale archeologische resten in kaart te brengen.

Er is geboord tot maximaal 3,0 m -Mv met een Edelmanboor met een diameter van zeven cm en een gutsboor met een diameter van drie cm. De boringen zijn volgens vaste richtlijnen beschreven en met meetlinten ingemeten (x- en y-waarden). Het opgeboorde materiaal is in het veld gecontroleerd op de aanwezigheid van archeologische indicatoren. Er zijn geen monsters genomen.

Waar mogelijk zijn oppervlaktewaarnemingen gedaan. Dit heeft zich voornamelijk beperkt tot de door vee vertrapte zones langs de oever van de Linge.

3.2 Resultaten

Geologie en bodem

In tien van de twaalf boringen is het bodemprofiel verstoord tot een diepte variërend van 50 tot 75 cm -Mv. Deze verstoring betreft een pakket omgezette dan wel opgebrachte grond dat bestaat uit een mengsel van zand en klei. Onder de verstoorde laag is in alle boringen een natuurlijk bodemprofiel aangetroffen. Dit bodemprofiel wordt in de meeste gevallen gekenmerkt door de aanwezigheid van een pakket ongerijpte zware klei dat naar beneden toe zandiger wordt en tussen 90 en 195 cm -Mv overgaat in zandige klei, al dan niet met zandlagen. In enkele boringen gaat de zware klei direct over in gefundeerd zand. Opvallend is dat in vrijwel alle boringen veel humeus materiaal, plantenresten en schelpenresten voorkomen. Daarnaast zijn de profielen zeer gelaagd. Dit profieltype is kenmerkend voor de natuurlijke vulling van een restgeul. De kleiige, humeuze afzettingen zijn gesedimenteerd tijdens een

rustige fase, terwijl de meer zandige afzettingen zijn gesedimenteerd in perioden dat de rivier zeer actief was.

In de meeste boringen bevindt de top van het gefundeerde zand zich op 2,0 m -Mv of dieper. Zand op geringere diepte is alleen aangetroffen in de boringen op grotere afstand van de Linge (boring 1: 1,3 m -Mv; boring 2: 1,55 m -Mv; boring 8: 1,45 m -Mv; boring 10: 1,1 m -Mv). Het pakket zand maakt deel uit van de beddingafzettingen van de restgeul van de Linge.

Archeologie

Tijdens het veldonderzoek zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen.

Op basis van de in het veld vastgestelde geologische opbouw dient de archeologische verwachting te worden bijgesteld: van een middelmatige tot hoge archeologische verwachting (zoals vastgesteld tijdens het bureauonderzoek) naar een lage archeologische verwachting.

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies

Tijdens het inventariserend archeologisch onderzoek zijn in het plangebied geen aanwijzingen aangetroffen voor de aanwezigheid van archeologische resten. Het plangebied ligt in een flauwe binnenbocht van de Linge en maakt in zijn geheel deel uit van de restgeul van de Linge. Het terrein heeft van oorsprong een lage ligging. Op grond daarvan kan worden gesteld dat in het plangebied naar alle waarschijnlijkheid geen archeologische waarden worden bedreigd door de voorgenomen ontgrondingswerkzaamheden.

4.2 Aanbevelingen

Op grond van het ontbreken van aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische resten worden ten aanzien van de geplande ingrepen in het plangebied geen aanbevelingen gedaan voor behoud van archeologische waarden of vervolgonderzoek.

Literatuur

- Berendsen, H.J.A.**, 1986. Het landschap van de Bommelerwaard. *Nederlandse Geografische Studies* 10. Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap/Geografisch Instituut Rijksuniversiteit Utrecht, Amsterdam/Utrecht.
- Berendsen, H.J.A., & E. Stouthamer**, 2001. *Paleogeographic development of the Rhine-Meuse delta, The Netherlands*. Koninklijke Van Gorcum, Assen.
- Brinkkemper, O., e.a. (redactie)**, 1998. *Handboek ROB-specificaties*. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort.
- Heunks, E., & O. Odé**, 1998. Ruimte voor Rijntakken; Archeologische verwachtingskaart met geomorfogenetische onderbouwing. *RAAP-rapport* 362. Stichting RAAP, Amsterdam.
- RGD/Stiboka**, 1986. *Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000, kaartblad 39 West, Tiel*. Rijks Geologische Dienst/Stichting voor Bodemkartering, Haarlem/Wageningen.
- Stichting voor Bodemkartering**, 1973. *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Toelichting bij de kaartbladen 39 West Rhenen en 39 Oost Rhenen*. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.
- Verbraeck, A.**, 1984. *Toelichting bij de geologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000, blad Tiel West, Tiel Oost*. Rijks Geologische Dienst, Haarlem.
- Vorbereidingscommissie Kwaliteitszorg Archeologie**, 2001. *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie. Eindrapport van de Vorbereidingscommissie Kwaliteitszorg Archeologie*. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, Den Haag.

Gebruikte afkortingen

ARCHIS ARChEologisch Informatie Systeem
ROB Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek
Mv Maaveld

Verklarende woordenlijst

meanderen (van rivieren of beken) zich bochtig door het landschap slingeren
oeverafzetting rug langs een rivier, bestaand uit overwegend kleiafzettingen
stroomgordel het geheel van rivieroeverwal-, rivierbedding- en kronkelwaardafzettingen, al dan niet met restgeulen
Subatlanticum geologische periode vanaf circa 2500 jaar geleden tot heden
uiterwaard een strook land langs en rivier tussen zomerbedding en rivier(winter)dijk die bij hoge waterstand onderloopt

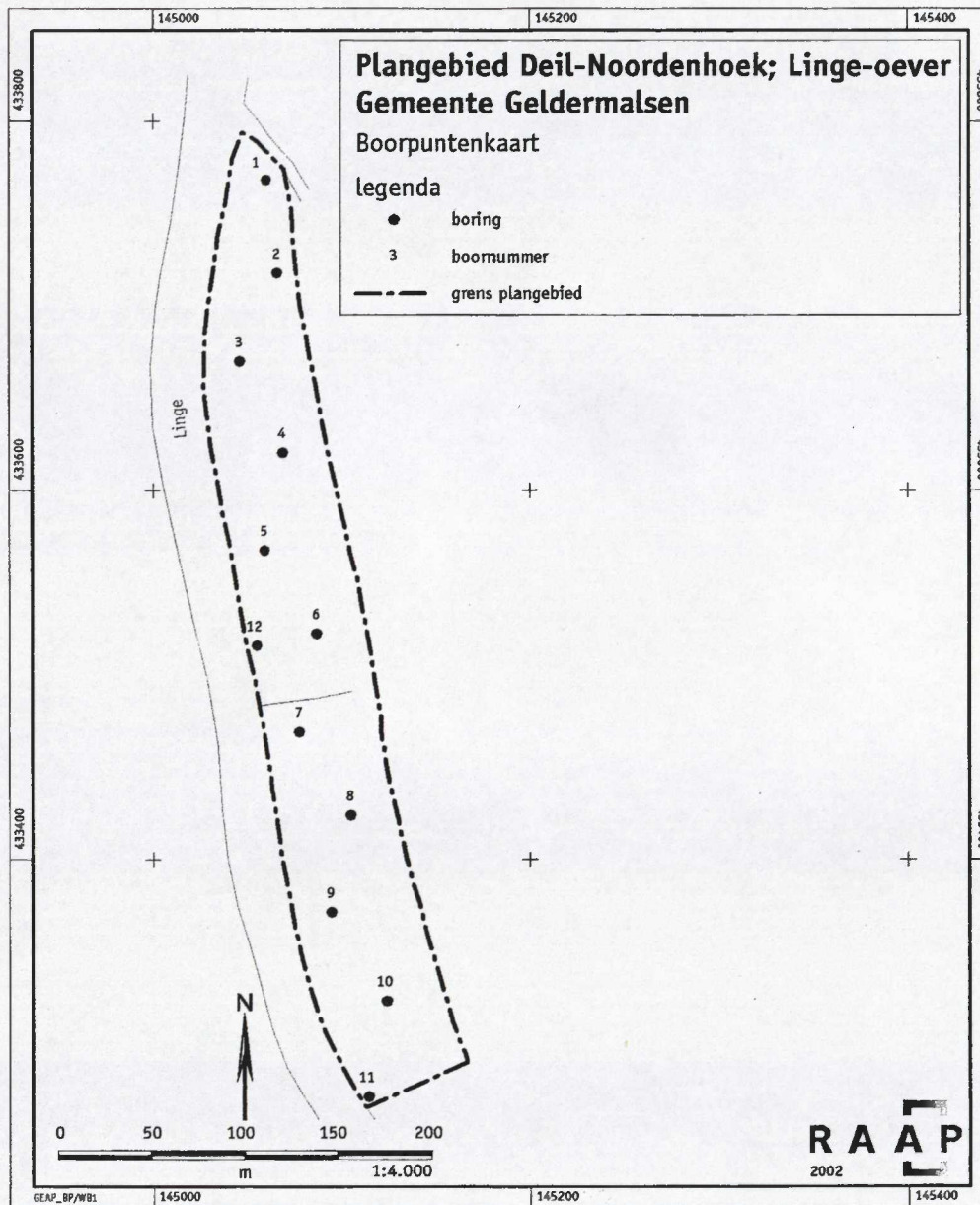
Overzicht van figuren en tabellen

Figuur 1. Boorpuntenkaart.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

Periode	Datering			
Nieuwe tijd	1500	-	heden	
Late Middeleeuwen	1050	-	1500	na Chr.
Vroege Middeleeuwen	450	-	1050	na Chr.
Romeinse tijd	12 voor	-	450	na Chr.
IJzertijd	800	-	12	voor Chr.
Bronstijd	2000	-	800	voor Chr.
Neolithicum (nieuwe steentijd)	5300	-	2000	voor Chr.
Mesolithicum (midden steentijd)	8800	-	4900	voor Chr.
Paleolithicum (oude steentijd)	300.000	-	8800	voor Chr.

Tabel 1: Archeologische tijdschaal.

Figuur 1: Boorpuntenkaart.